

AGNIESZKA SŁUPIANEK, *DZIEJE MIEJSCOWOŚCI BRZEZIE W ŚWIETLE ŹRÓDEŁ*, II WYD., PLESZEW 2018, SS. 178, IL.

Historia regionalna stała się w ostatnich latach przedmiotem rosnącego zainteresowania. Naturalną konsekwencją tej fascynacji jest pojawienie się wielu publikacji dotyczących dziejów poszczególnych regionów, miast, wsi. Do tego typu wydawnictw, opisujących dzieje „małych ojczyzn”, należy niewątpliwie prezentowana książka autorstwa Agnieszki Słupianek. Autorka, absolwentka kaliskiego Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM podjęła się monograficznego opracowania dziejów swojej rodzinnej miejscowości Brzezie. Wieś położona jest we wschodniej części gminy Pleszew, w powiecie pleszewskim, w województwie wielkopolskim, usytuowana jest przy drodze krajowej nr 12 Poznań-Łódź. Od północy graniczy z Zawidowicami, od północnego wschodu z Pleszówką, od wschodu z Bielawami i Kajewem, od południa z Chorzewem, od południowego zachodu z Zieloną Łąką, od zachodu z Przepadłym i Przydziałkami, od północnego zachodu z Lenartowicami. Przez miejscowość przepływa rzeka Ner (s. 10). Według legend i przekazów ustnych swoją nazwę wieś zawdzięcza rosnącym na jej terenie brzozom. Warto dodać, że książka jest rozbudowaną i zmodyfikowaną wersją rozprawy magisterskiej autorki, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Michała Jarneckiego w Zakładzie Ochrony Dziedzictwa Kulturowego i Komunikacji Międzykulturowej, obronionej 5 lipca 2013 r. Jej wydawcą jest Pleszewskie Towarzystwo Kulturalne i Muzeum Regionalne w Pleszewie.

Książka składa się, obok *Streszczenia* w języku polskim i angielskim (s. 7-8), *Przedmowy* napisanej przez Andrzeja Szymańskiego (s. 9), *Wstępu* (s. 10-13) i *Podsumowania* (s. 148-150) z następujących rozdziałów: *W mrokach historii – Brzezie jako osada kultury łużyckiej i przeworskiej* (s. 15-20); *W kręgu Doliwów – majątek brzeski w dobie średniowiecza* (s. 21-35); „*Srebrny Wiek*” – *historia miejscowości w czasach nowożytnych* (s. 36-71); *To były ciężkie czasy... – dzieje miejscowości w pierwszej połowie XX wieku* (s. 72-104); *Żyjemy w „Złotym Wiek” – Brzezie w czasach powojennych i u progu nowego milenium* (s. 105-147). Interesująco przedstawia się periodyzacja dziejów Brzezia, jak pisze autorka: „[...] dokonana przeze mnie periodyzacja dziejów miejscowości, częściowo nawiązuje do terminologii zaczerpniętej z mitologii greckiej, a w szczególności do mitu o czterech wiekach ludzkości. Dla Brzezia wiekiem brązowym można określić czasy rycerzy walczących pod Grunwaldem, a więc Jana Lutka i jego syna, zaś wiekiem srebrnym epokę nowożytną, a właściwie epokę dziedziców Bogdańskich, którzy dokonali fundacji nowego kościoła i przyczynili się do rozwoju wsi. Z kolei pierwszą połowę XX w., przepełnioną wojnami i niepokojem, można porównać do wieku żelaznego. Czasy powojenne, a w szczególności ostatnie dwadzieścia pięć lat, to z punktu widzenia życia społecznego i kulturowego złoty okres w historii Brzezia, czas budowania więzi wspólnotowych i doskonalenia swoich umiejętności, często poza obrębem miejscowości [...]”. Dużą wartość przedstawiają biogramy osób związanych

z opisywaną miejscowością: dwóch pierwszych udokumentowanych dziedziców Brzezia, wywodzących się z kręgu Doliwów – sędziego kaliskiego Jana Lutka i jego syna – doktora praw, sekretarza, podkanclerzego koronnego, kanonika krakowskiego, poznańskiego, płockiego i gnieźnieńskiego, kantora łęczyckiego, audytora i kapelana papieża Mikołaja V, biskupa krakowskiego Jana Lutka (Lutkowica); przedstawiciele rodu Bogdańskich, którzy byli właścicielami Brzezia od końca XVIII w., do co najmniej 1846 r.; Joanny Eleonory Łucji Irmgard z Beckerów Leese oraz kolejnych proboszczów: ks. Makarego Falkiewicza (Fałkiewicza), ks. Jana Jakuba Siwickiego, ks. Adama Iwińskiego, ks. Eugeniusza Szymańskiego oraz ks. Marka Kulawinka.

Treść monografii wzbogaca siedem aneksów, na które składają się: Rejestr rzeczy ruchomych i nieruchomości kościoła parafialnego w Brzeziu z dnia 20 lipca 1780 r., Umieszczenie kamienia węgielnego w kościele parafialnym w Brzeziu dnia 2 listopada 1789 r., Udzielenie zgody na umieszczenie kamienia węgielnego w głównym ołtarzu w kościele parafialnym w Brzeziu z dnia 18 maja 1792 r., Zapiski na temat uroczystości kościelnych obchodzonych w Brzeziu w XVIII w., Dokumentacja wieży kościoła parafialnego w Brzeziu z 1818 r., Dokumentacja wieży kościoła parafialnego w Brzeziu z 1929 r., Zapiski ks. J.J. Siwickiego z lat 1850-1856 oraz Spis proboszczów parafii Brzezie (1763-2014).

Książka powstała głównie w oparciu o przeprowadzone przez autorkę w latach 2012-2014 wywiady jawne ustne, nieskategoryzowane przeprowadzone wśród mieszkańców wsi. Ich dopełnieniem jest imponująca podstawa źródłowa, składająca się z materiałów pochodzących z Archiwum Państwowego w Kaliszu, Poznaniu, Gnieźnie, Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie, Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Kaliszu, Urzędu Miasta i Gminy Pleszew, Państwowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Pleszewie, Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Pleszewie, Muzeum Regionalnego w Pleszewie oraz z Urzędu Gminy w Gołuchowie. Ponadto autorka wykorzystała materiały będące w posiadaniu Parafii Rzymskokatolickiej pw. Rozesłania św. Apostołów w Brzeziu, Publicznego Przedszkola w Brzeziu, Wiejskiego Domu Kultury w Brzeziu, Gminnego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w Pleszewie, organizacji działających w Brzeziu oraz osób prywatnych. Autorka sięgnęła również do źródeł drukowanych dotyczących jej rodzinnej miejscowości, i znajdujących się w: *Kodeksie Dyplomatycznym Wielkopolski*, *Kodeksie Dyplomatycznym Małopolski*, *Kodeksie Dyplomatycznym Miasta Krakowa*, *Kodeksie Dyplomatycznym Katedry Krakowskiej Św. Wacława*, *Tekach Dworzaczka*, *Liber Beneficiorum Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, *Inwentarzach dóbr szlacheckich powiatu kaliskiego* oraz *Wielkopolskich rotach sądowych XIV-XV wieku*. Czerpała również z herbarzy, słowników, przewodników oraz literatury z zakresu historii Polski i historii regionalnej.

Ogromny walor książki stanowią zamieszczone w niej fotografie (111 il.), pochodzące głównie ze zbiorów autorki i jej rodziny oraz mieszkańców wsi. Materiał ilustracyjny, obok zdjęć przedstawiających opisywaną miejscowość, składa się z map i planów (m. in. mapa T. Ph. von Plau z 1770 r., mapa *Special Karte vom dem Pleschener Kreise* z 1821 r., *Karte des Pleschener Kreises* z 1842 r., plan miejscowości Brzezie z 1827 r., czy *Mapka Brzezia z sąsiednimi miejscowościami* wykonana przez Józefa Cieślę). Na uwagę zasługuje drzewo genealogiczne Bogdańskich według projektu Joanny Filipczak.

Przy wielkim uznaniu dla ogromnej pracy autorki, można mieć pewne uwagi do edytorskiego kształtu książki. Zmniejszenie wielkości czcionki o jeden punkt i powiększenie marginesów wpłynęłoby niewątpliwie pozytywnie na estetyczny wygląd prezentowanej publikacji.

Praca Agnieszki Słupianek wzbogaca naszą wiedzę o historii kolejnej miejscowości z terenu subregionu kaliskiego, o życiu codziennym jej mieszkańców, a także ich udziale w życiu politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturalnym. Mimo, że prezentowana publikacja ma charakter popularno-naukowy, w trakcie jej przygotowania autorka przeprowadziła czasochłonną i pracochłonną kwerendę źródłową w archiwach i bibliotekach. Wykazała się dobrym opanowaniem warsztatu historyka, gruntowną znajomością prezentowanych zagadnień oraz umiejętnością zarówno analizy, jak i syntezy opisywanych procesów i faktów historycznych. Jednocześnie praca, prezentująca dzieje Brzezia napisana jest przystępnym językiem. Publikacja powinna stać się obowiązkową lekturą nie tylko mieszkańców opisywanej miejscowości ale również wszystkich miłośników historii Wielkopolski.

Marcin Mikołajczyk